

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΜΑΡΙΑΔΑΚΗΣ

Τείχη. Υπόγειες στοές και κλειστοφοβικά καταφύγια. Φυλάκια και θηριώδη, απρόσωπα κτήρια. Συρματοπλέγματα και προβολείς. Το τοπίο γκρι. Χιόνι παντού. Η ανθρώπινη ύπαρξη μια λεπτομέρεια στο κάδρο. Τχνη μιας άλλης εποχής που μύριζε μπαρούτι. Ο πλανήτης μοιρασμένος σε μπλοκ. Ψυχρός Πόλεμος.

ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΧΑΝΙΩΝ

Η ιστορία του Ψυχρού Πολέμου ως παλίμψηστο

■ Μια ξεχωριστή έκθεση φωτογραφίας των Ν. Παναγιωτόπουλου και Π. Πετσίνη

Αλήθεια όμως όλη αυτή η ατμόσφαιρα ανήκει οριστικά στο παρελθόν; Ή μήπως περιγράφει τα "τείχη" που ορθώνονται σε κάθε εποχή και ανθρώπινη κοινωνία; Ερωτήματα που ξεπηδούν μέσα από τις φωτογραφίες των Νίκου Παναγιωτόπουλου και Πηνελόπης Πετσίνη.

Μια έκθεση με τον ευρηματικό τίτλο "Παλίμψηστο/Palimpsest" και η οποία, εκτός των άλλων, αποκαλύπτει τις πολλές "στρώσεις" της μνήμης και της ιστορίας καθώς κάθε εποχή προβάλλει άλλοτε αβασάνιστα κι άλλοτε σκόπιμα τα δικά της θέλω και επιδιώξεις στην ερμηνεία του παρελθόντος.

Μια έκθεση που εγκαινιάζει την μετά-καραντίνα εποχή της Δημοτικής Πινακοθήκης Χανίων και η οποία έγινε πραγματικότητα χάρη στην άμεση ανταπόκριση του Ινστιτούτου Γκαίτε στην Αθήνα ενώ παρουσιάζεται στα Χανιά σε συνεργασία με το Goethe-Zentrum Chania και σε επιμέλεια της Πηνελόπης Πετσίνη.

Η έκθεση χωρισμένη σε δύο ενότητες εστιάζει σε τόπους μνήμης του Ψυχρού Πολέμου στην Ευρώπη. Η ενότητα "Aufarbeitung: The Wall" αφορά το Τείχος του Βερολίνου είκοσι χρόνια μετά την κατάρρευσή του, όταν πια μετατράπηκε σε τόπο μνήμης. Η ενότητα "Restricted Areas" παρουσιάζει τόπους κάποτε απόρρητους και απροσπέλαστους που πλέον μετατράπηκαν σε επίσημα ή ανεπίσημα μνημεία. Φυλακές της STASI και της KGB, στρατιωτικά αντιατομικά καταφύγια και εγκαταστάσεις, το αρχηγείο της υπηρεσίας Εθνικής Ασφάλειας, το υπόγειο Αρχηγείο του Σοβιετικού στρατού στη Λ.Δ.Γ.

Οι "Διαδρομές" συνάντησαν τους δύο φωτογράφους καιμίλησαν μαζί τους για την πολυετή έρευνα που πραγματοποίησαν αλλά και πως αποφάσισαν να βάλουν στο "κάδρο" τους τον Ψυχρό Πόλεμο, ένα από τα θέματα που σφράγισαν τον 20ο αιώνα.

Πόσο κράτησε η έρευνα για να ετοιμαστεί το υλικό της έκθεσης;

Π.Π.: Σε ό,τι αφορά το Βερολίνο κράτησε μια δεκαετία. Οι πρώτες φωτογραφίες τραβήχτηκαν 20 χρόνια μετά την πτώση του τείχους χωρίς να υπάρχει ακόμα η σκέψη της έκθεσης. Είχαμε ξεκινήσει ακόμα νωρίτερα με ταξίδια στο Βελιγράδι, το Βουκουρέστι κ.α. Απλώς στο Βερολίνο διαπιστώσαμε ότι πέρα από σύμβολο του ψυχρού πολέμου, η πόλη αυτή είχε τα πάντα. Όλη η ιστορία του 20ου αιώνα είναι εγγεγραμμένη στον αστικό της ιστό, με εγγραφές αλλά και επανεγγραφές της ιστορίας. Βλέπεις δηλαδή όχι μόνο πως γράφηκε η ιστορία αλλά και πως ξαναγράφεται ανά περιόδους. Εξού και ο τίτλος της έκθεσης "Παλίμψηστο".

Η ιστορία όπως προκύπτει κι από τη δουλειά σας είναι κάτι δυναμικό...

Π.Π.: Υπάρχει ένα μνημείο που είχε φτιαχθεί ως μνημείο κατά του φασισμού επί Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Μετά την πτώση του τείχους έβαλαν πάνω στο συγκεκριμένο μνημείο μια άλλη πλάκα που αναφέρεται ότι είναι μνημείο κατά των δικτατορικών καθεστώτων, βάζοντας μαζί ναζισμό, σταλινισμό κ.λπ. Αργότερα το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης αποφάσισε να βάλει μια νέα πινακίδα η οποία αναφέρει την ιστορία των μετονομασιών του μνημείου και τελειώνει με τη φράση ότι αυτό είναι ένα μνημείο για το πως έβλεπαν οι άνθρωποι την ιστορία τη δεκαετία του '80, μετά '89 κι αργότερα.

Μιλάμε για μια περίοδο ιδιαίτερα φορτισμένη ιδεολογικά και πολιτικά σε παγκόσμιο επίπεδο. Πώς αντιμετωπίσατε όλη αυτή τη φόρτιση της εποχής;

Π.Π.: Μέσα σε αυτή τη δεκαετία βγάλαμε περίπου 15.000 φωτογραφίες. Τα ίδια μνημεία τα φωτογραφίζαμε ξανά και ξανά, και με λιακάδα και με βροχή, κι έτσι κι αλλιώς. Στο τέλος ασυναίσθητα τείναμε κι οι δύο σε αυτό το μουντό, χιονισμένο τοπίο που δεν υπάρχουν άνθρωποι κ.λπ. Θα έλεγα ότι μάλλον αποστασιοποιημένα το αντιμετωπίσαμε κι όχι με συναισθηματικούς όρους.

Ν.Π.: Μας ενδιέφερεν στοιχειά όπως καιρός, το φως κ.λπ. Επίσης είχαμε κατά νου ότι πολλά πράγματα από την ιστορία τα γνωρίζουμε μέσα από ασπρόμαυρες ταινίες και φωτογραφίες, ενώ και η ίδια η έννοια του Ψυχρού Πολέμου φωτιστικά και κλιματολογικά παραπέμπει σε κάτι κρύο και ψυχρό.

«Τα τείχη είναι ακόμα εδώ. Είτε είναι στη Γάζα, είτε στα σύνορα Μεξικού με ΗΠΑ, είτε στον Έβρο. Είναι μια κατάσταση που υπάρχει επί αιώνες, από την εποχή που οι άνθρωποι έφτιαχναν κάστρα»

Από αυτό που λέτε καταλαβαίνω ότι η έκθεση αποτελεί ένα σχόλιο γενικότερα για την εποχή του Ψυχρού Πολέμου και το τι σημαίνει αυτή η συνθήκη για το άτομο.

Ν.Π.: Θα δείτε ότι στις φωτογραφίες αποτύγαμε την έντονη παρουσία του ανθρώπινου στοιχείου. Οι άνθρωποι που υπάρχουν, υπάρχουν μόνο σαν υπόμνηση και σαν κλίμακα...

Π.Π.: Εγώ ακόμα αισθάνομαι μια τρομερή αμηχανία μπροστά σε όλο αυτό το πράγμα που ήταν ο Ψυχρός Πόλεμος. Πάντως, προσωπικά με ενδιέφερε το κομμάτι του Ψυχρού Πολέμου και του ανατολικού μπλοκ γιατί γεννήθηκα στο Βουκουρέστι και μεγάλωσα εκεί.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι φωτογραφίες έχουν το βλέμμα του "δυτικού" απέναντι σε αυτή την ιστορική περίοδο;

Π.Π.: Ίσως ναι, γιατί μπορεί να γεννήθηκα στο "άλλο" μπλοκ αλλά η εικόνα που έχω για το Βουκουρέστι είναι η εικόνα ενός μικρού παιδιού. Σίγουρα πάντως δεν είδαμε την "άλλη" μεριά με την πεποίθηση εκείνων που λένε "κοίτα τη κακά που ήταν εκεί". Ως φωτογράφοι θα έλεγα ότι αυτό που φωτογραφίσαμε ήταν τα απομεινάρια μιας κατάστασης.

Όλα αυτά παραπέμπουν κάπως και στις προκλήσεις που κρύβει κάθε προσπάθεια ανασύστασης τους παρελθόντος. Είναι έτσι;

Ν.Π.: Η δουλειά αυτή μοιάζει σαν μια αρχαιολογική έρευνα. Λειτουργήσαμε όπως ο αρχαιολόγος που ψάχνει και από μικρά πράγματα βγάζει συμπεράσματα για τη ζωή στο παρελθόν, τις πεποιθήσεις των ανθρώπων, τις συνήθειές τους κ.λπ. Έτσι και για εμάς κάθε διαστρωμάτωση του παρελθόντος που βρήκαμε μας αποκάλυπτε και κάτι καινούριο.

Τι έχει μείνει ακόμα από εκείνη την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου στη Γερμανία; Είναι αισθητά τα απομεινάρια του;

Π.Π.: Τους ανατολικογερμανούς τους καταλαβαίνεις. Γελούσαμε με αυτό στο τραμ. Όταν βλέπαμε κάποιον να σηκώνεται για να καθίσει κάποιος πιο ηλικιωμένος ξέραμε ότι αυτός είναι ανατολικογερμανός. Το βλέπεις όμως κι αλλού. Υπάρχει μια μεγάλη μερίδα ανατολικογερμανών που λένε ότι εμείς θέλαμε περισσότερη δημοκρατία και ελευθερία μέσα στο σύστημα που υπήρχε κι όχι αυτό που ζούμε σήμερα. Υπάρχει μια άλλη μερίδα που έχει πάει άκρα-δεξιά. Υπάρχει και φτώχεια. Θα έλεγε κανείς ότι η Γερμανία είναι μια χώρα δύο ταχυτήτων.

Αυτή η έκθεση τι θα μπορούσε να πει σε έναν νέο άνθρωπο σήμερα που δεν έχει το βίωμα του Ψυχρού Πολέμου και της ατμόσφαιρας εκείνης της εποχής;

Ν.Π.: Τα τείχη είναι ακόμα εδώ. Είτε είναι στη Γάζα, είτε στα σύνορα Μεξικού με ΗΠΑ, είτε στον Έβρο. Είναι μια κατάσταση που υπάρχει επί αιώνες. Από την εποχή που οι άνθρωποι έφτιαχναν κάστρα, που ορθωναν τείχη. Τείχη που απέκλειαν κάποιους απ' έξω, που είχαν το στοιχείο του πολέμου, της επικυριαρχίας και της διάκρισης.

Π.Π.: Πριν την κρίση λίγος κόσμος από τον χώρο της φωτογραφίας ενδιαφέρονταν για την ιστορία. Μετά την κρίση όμως υπήρξε μια στροφή στο παρελθόν και είδαμε πως μπήκαν στη δημόσια συζήτηση θέματα που είχαν να κάνουν με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τον Εμφύλιο, με τους Γερμανούς κ.λπ. Άρχισε μια αναμόχλευση της ιστορίας η οποία επιτρέπει στον άλλον να δει και κάτι παραπάνω στο σήμερα. Με αυτή την έννοια νομίζω ότι ενδιαφέρει.